

SÓLYOM RÉKA egyetemi tanársegéd, doktorandusz
 Károli Gáspár Református Egyetem
 Budapest

Radek Patloka *Bevezetés a magyar hangtanba és alaktanba* című könyvéről (Recenzió)

2009-ben, a magyar nyelv évében jelent meg Prágában a Károly Egyetem fiatal kutatójának, Radek Patlokának *Bevezetés a magyar hangtanba és alaktanba* című hiánypótló kötete. A cseh anyanyelvű, magyarul kiválóan tudó, s a magyart idegen nyelvként is tanító szerző nem kis feladatra vállalkozott: olyan kötet megírására, mely részletes áttekintést ad a magyar nyelv hangtanáról és alaktanáról. A kötetet olvasva elmondhatjuk, hogy vállalkozását siker koronázta: olyan, „elsősorban gyakorlatias alapállású, szemléletében a magyar nyelv tanulását és használatát segítő” (Patloka 2009: 3) mű született, mely valóban újdonságnak számít.

Kiknek is ajánlja munkáját a szerző?

„Könyvem a magyar nyelvet idegen nyelvként tanítók és tanulók kézikönyve (...), támasza lehet azoknak a csehországi magyar származásúaknak is, akik két- vagy háromnyelvű környezetben, elsősorban nem anyanyelvűként, illetőleg nem első nyelvként sajátították el a magyar nyelv alapjait. Könyvem hasznosulhat a csehországi magyarok civil szervezetei által indított nyelvtudást fejlesztő és/vagy társalgó tanfolyamain is. Összességében szélesebb olvasó- és felhasználó közönségnek szántam a »Bevezetés a magyar hangtanba és alaktanba nemcsak idegen ajkúak számára« című könyvemet” (Patloka 2009: 3). A mű mind világos, átlátható szerkezetének, logikus felépítésének, mind a találó példák, rendkívül szemléletes táblázatoknak és ábráknak, mind a látványos égszínké, illetve világosbarna kiemeléseknek köszönhetően kiváló segítségül szolgál mindazoknak a magyar nyelvvel kapcsolatba kerülő nyelvhasználóknak, akiket Radek Patloka *Bevezetőjé*-ben említ.

A könyv első részében a magyar nyelv hangtanát tekinti át a szerző. Tisztázza a fonetika és a fonológia fogalmát, majd a magán- és mássalhangzók fontos tulajdonságait részletezi, úgymint a magánhangzók hangértéke, korrelációi, a magánhangzó-harmónia és a hangúr; a mássalhangzók hangértéke, korrelációi, illetve a hasonulás típusai (részleges és teljes hasonulás, összeolvadás, igazodás, rövidülés, nyúlás, hangkivetés, gyengülés). Ezután a szótagról, majd a szupraszegmentális hangtanról (hangsúly, hanglejtés, beszédtempó, beszédzünet) olvashatunk, s e fejezet végén még a helyesírási alapelvek (kiejtés elve, szóelemzés elve, hagyomány elve, egyszerűsítés elve, valamint a magyart idegen nyelvként tanulók számára igen hasznos jelentésselkülönülés elve) összefoglalása is megjelenik.

A második részben az alaktani tudnivalókkal ismerkedhetünk meg részletesen. A szerző először olyan alapfogalmakat tisztáz, melyek ismerete nélkülözhetetlen a magyar nyelvvel foglalkozók, a magyart tanulók, tanítók számára; ilyen alapfogalmak a morféma (típusai és alternációi), a képzők, a jelek, a ragok, a szótövek típusai, valamint az ige és a névszó alaprészei (tő, illetve toldalékok). A következő alfejezetben részletesen megismerkedhet az olvasó a magyar ige tulajdonságaival, jellemzőivel (jelentése, felépítése, morfológiája, igetövek, igeidők és igemódok fajtái, igeragozás). A megértést és a bevést részletes igeragozási minták, táblázatok segítik. Ezután az igenevek ismertetése következik (főnévi, melléknévi, határozói és igei igenév), majd a következő alfejezetben a névszókat mutatja be részletesen a könyv.

Logikus, áttekinthető rendszerben ismerkedhetünk meg a névszótövekkel, a főnévvel, a melléknemekkel, a névmásokkal, valamint a névszók jeleivel. Ebben a részben is nagy segítséget nyújtanak a részletes, látványos táblázatok.

A szerző a *habeo* szerkezet bemutatására is kitér, mely kontrasztív nyelvészeti szempontból nagyon fontos, és a magyart idegen nyelvként tanulók számára nélkülözhetetlen segítséget nyújt.

Ezután a névutókról (a vonzat nélküli és ragvonzó névutók, a birtokos személyjelet tartalmazó névutók, az *-i* melléknévképzővel ellátott névutók) olvashatunk, az utolsó alfejezetben pedig a szóalkotás módjait (deriváció, szóösszetétel, a szóösszetételek írása) tárgyalja a mű.

Kiemelendő a szerzőnek az a szándéka, hogy – a lehetőségekhez mérten – minél kevesebb esetben kíván élni a „kivétel” fogalmával a magyar nyelv alaktanának bemutatásakor. Döntését így indokolja: „Határozottan törekedtem arra, hogy egy-egy morfológiai jelenség elemzése után ne ezzel a kifejezéssel zárjam az adott probléma körüljárását, hogy «kivétel», illetőleg «kivételek». Minél erőteljesebben törekszünk egy-egy nyelvtani probléma megértésére, annál kisebb lesz/lehet az úgynevezett «kivételek» köre. Ezért találkozhatnak jelen könyvem felhasználói például: «a jelen idő általánossá nem vált jele» kategóriával, vagy «kötőhangzó funkciójú előhangzó» szakkifejezéssel, vagy «potenciálisan abszolút ige- vagy névszótő» terminus technicusszal «Bevezetés»-em második, a magyar alaktannal foglalkozó részében” (Patloka 2009: 3–4). Így például a *tesz, vesz, visz, hisz, lesz, eszik, iszik* igeik esetében „a jelen idő általánossá nem vált jele”-ként mutatja be a szerző a szó végi *-sz-*t. Ez a törekvés nagy segítséget nyújt a magyart idegen nyelvként tanulók számára, és megkönnyíti bizonyos nehézséget okozó nyelvtani, alaktani tudnivalók megértését, elsajátítását.

Összegzésképpen megállapíthatjuk Radek Patloka új könyvéről, hogy kiváló kézikönyv született. Olyan mű, mely nem csak a magyart idegen nyelvként tanulók, tanítók számára nyújt segítséget, de haszonnal és élvezettel forgathatja mindenki, aki a magyar nyelv hangtana és alaktana iránt érdeklődik, és tudását gyarapítani, rendszerezni szeretné ezeken a területeken.

Radek Patloka *Bevezetés a magyar hangtanba és alaktanba* nemcsak idegen ajkúak számára című (ISBN 978-80-254-5788-7) könyvének a megjelentetését a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének sikeres pályázata alapján anyagi forrásokkal Csehország Oktatási Minisztériuma és a csehországi Rákóczi Alapítvány támogatta.

Budapest, 2010-01-19

Sólyom Réka